

Přezíravé zívnutí města

Vyprávění o všem, co už tu bylo

Druhá próza Martiny Leierové čerpá z oblíbeného toposu života jednoho domu. Obyvatelé nenápadného činžáku v bezejmenném městě, jímž protéká řeka, žijí příběhy svých předchůdců i následovníků. V jejich banalitě se skrývají překvapivá dramata a nečekané souvislosti.

KAROLÍNA HAJDÍKOVÁ

Osmibytový činžák protkává láska, nevěra, zrada, zapomenutí i smrt. Foto Miroslav Machotka

Martina Leierová (nar. 1967), česká novinářka a spisovatelka, která v roce 2017 debutovala románem *Dům s vypůjčeným výhledem*, se ve své druhé knize opět dotýká tématu hledání vnitřní identity a možností jejího spoluutváření. Román *Tohle město, tahle řeka* (2021) pojednává o hledání místa v čase, o předurčenosti, koloběhu života a jeho pomíjivosti. Jak naznačuje obálka v grafické úpravě Andreje Nechaje, osudy odehrávající se uvnitř domu jsou spleť, ale spojují se v jeden příběh.

Žlutý činžák s červenou střechou

Román zachycuje provázané osudy několika lidí, kteří žijí ve žlutém činžáku s červenou střechou a velkými okny uprostřed „Města“. Róza potýkající se s Davidovou dlouholetou nevěrou; Klára, jež se stala obětí znásilnění a postupně se vyrovnává s tímto psychickým traumatem; spisovatel Šimon, jenž vše pozoruje a zaznamenává; paní Cartierová; podnikatel Karel Majer; a nakonec domovník Vrána, který jednoho dne zmizel a nikdo o něm nic neví. Události nejsou seřazeny chronologicky, text je mozaika seskládaná z vyprávění postav a z povídek Šimona Hilského. Každá kapitola může být vnímána jako svébytná povídka, přesto se stává nedílnou součástí celku. Nenucené přechody mezi liniemi jednotlivých postav vytvářejí příběh platný v každém čase a na každém místě.

Leierová postupně odkrývá bolavé a niterné osudy obyvatel domu, o nichž nemusejí vědět ani ti nejbližší. Osmibytový činžák protkává láska, nevěra, zrada, zapomenutí i smrt. Lidé v něm zanechávají svou stopu a každé jejich rozhodnutí spouští lavinu nekontrolovatelných následků i nečekaných souvislostí.

Úplně nahoře jsme my

Stejně jako se rozpívá hranice mezi vyprávěním jedné či druhé postavy, nelze jasně vymezit ani místo, v němž se román odehrává. Prostorová nejasnost jako by rozehrávala se čtenářem hru: nezná jméno ani přesnou polohu města, ale nalézá v textu občasné odkazy na konkrétní místa, například síť restaurací. V konečném důsledku však nehraje zásadní roli, v kterém prostoru či čase je dění ukotvené. Témata, jež se v románu objevují, zůstávají aktuální a univerzálně platná.

„Ale pořád jsou cikáni lepší než Arabáši, co sem táhnou odevšad. To jo, přidá se další hlas. Teroristi, násilníci, ta nejhorší lůza. A co černý? Ty už tu přeče jsou. Tuhle jsem jednoho viděl i v obchodě. To mohl bejt klidně somálskej pirát, ty teď dostávají azyl všude. Nejhorší jsou žlutí, ty jsou úplně nejhorší. (...) To ne, nejhorší jsou Arabi, nad nima jsou černoši, pak

Asiati, pak cikáni, shrne Lída. A úplně nahoře jsme my, řekne kdosi.“ Leierová jako by evidovala a kumulovala stereotypy, které nalézáme napříč současnou společností. Vedle xenofobie a rasismu otevírá otázky mnohem subtilnější a mnohdy tabuizované: problémy nevěry, transgenderu, výchovy či nikdy nekončícího sexuálního násilí „na slabším druhu“. „A Hanka jako by vlastníma rukama přidržovala na balkoně Julii, která zvrací přes zábradlí dolů, přidržuje sebe sama, to ona je Julii... Byla jí vždycky, i když byla dlouho Romeem.“ Nejedná se zde ovšem o analýzu migrantské krize nebo studii o ne/přijetí nebinárního pohlaví – Leierová si neklade za cíl přinést řešení výše uvedených problémů. Román *Tohle město, tahle řeka* pouze věrně zaznamenává a popisuje situace a společnost, jíž jsme součástí.

Osudy vpité do zdi

Zdánlivě banální příběh jednoho obyčejného domu ve Městě, kterým protéká „Řeka“, citlivě supluje realitu, jež sama o sobě není ani zdaleka plytká či všední. Aktéři jsou zraňování a vtahováni do vnitřních bitev. Všechny tyto bolesti se skrytě usazují ve zdech a stanou se tak součástí života i všech příštích obyvatel.

Leierová připomíná témata, jež ve společnosti v současné době rezonují, jakkoli v některých kruzích zůstávají mnohdy ignorována. Ve vyprávění uvěřitelných a plasticky uchopených postav se neustále mění narativní strategie, avšak autorka nedopustí, aby se čtenář v textu ztratil. Nabízí se srovnání s tvorbou Jana Balabána, bytí jeho povídky jsou mnohem sevřenější a intenzivnější útvary. Balabán také epizodicky zachycuje určité životní situace a věčně vykresluje osudy, jež se hluboko otiskují do čtenáře, ale ten přitom již čte dál a seznamuje se s dalšími příhodami. Podobně prolétáme i životy, které vytvářejí architekturu Města: „Vidím ta dramata, rozchody, úmrtí a požáry, utopení, povodně, a Město si jen přezíravě zívne, no ano, to už tu všechno bylo. Tohle je jenom tvoje chvilka v mém životě.“

Autorka nabízí čtenářům letmý pohled do bytů i osudů lidí v různé životní situaci. Nezastrahuje se u nich však příliš dlouho, nerozpívává, jenom pozoruje a pozorovat nechává také čtenáře. Snad by bylo vhodné některá témata rozpracovat detailněji, ale možná, že právě jejich povšečnost a samozřejmost jsou předpokladem snadnějšího čtenářského přijetí.

Autorka studuje komparatistiku.

Martina Leierová: *Tohle město, tahle řeka*. Host, Brno 2021, 270 stran.

Za mezi

Víno, ženy, kozlové

MATOUŠ JALUŠKA

Pohled na opilost je v rámci tradičního rozdělení rolí muže a ženy silně diferencovaný. Muž pije na kuráž, žena z nudy nebo ze zoufalství. Ten muž pak usne někde v koutě, zatímco žena jde a zadusí své děti, anebo se (ještě ráda!) nechá znásilnit. Tak a podobně se to obvykle vypráví.

Spleť z alkoholu, násilí a sexu najdeme už v příběhu o zrození národa, jak ho poskládal Kosmas v první čtvrtině 12. století. Důležitou zastávkou na cestě od prarotce Čecha ke svatému Václavovi se u něj stává dívčí válka; konflikt mezi pohlavími, který v deváté kapitole první knihy Kosmovy kroniky začíná jako sportovní utkání. Dívky, dospívající v těch dobách „bez jha jako Amazonky“, si pro sebe stavějí hrad Děvín. Rozvášnění muži budují nedaleko svůj vlastní hrad. Potyčky končí nerozhodně, trvá rovnost sil, až se nakonec obě strany smíří. Na oslavu uspořádají hostinu, která vesele a „při hojném pití“ směřuje k očekávatelným koncům: „V tom z nich zatroubil jeden, a tím jim znamení dával, řka: Již jste si pohráli dost, již dosti jste jedli a pili, vzhůru již, Venuše zlatá vás zvučnou polnicí budí. A ihned unesl každý jednu dívku...“ Oddíl je uzavřen konstatacemi: „A od té doby po smrti kněžny Libuše jsou naše ženy pod mocí mužů“ (cituji z překladu Karla Hrdiny a Marie Bláhové).

Je po rovnosti. Na hřbetech žen roste český stát – díky pití, které mužům dodalo odvahu a vybičovalo v nich touhu, zatímco dívky oslabilo. Alkohol působí na každého jinak, ale pijí všichni.

Spletitější líčení dívčí války se najde ve Staročeské kronice tak řečeného Dalimila. Tam se od sebe pohlaví neliší tím, co s nimi alkohol dělá, ale vůbec svým vztahem k němu. Ve válce (doopravdy krvavé) mají dlouho navrch dívky. Jejich vůdkyně Vlasta, která po smrti kněžny Libuše touží obnovit v Čechách ženskou vládu, sebevědomě volá: „Podbímy pod se ty bradaté kozly! Kterát leží na nich moc? Zapíjejí se – na každou noc.“ Ženy oproti tomu zůstávají vražedně strážlivé. Aby to tak zůstalo, Vlasta dívčím bojovnícím stanoví „v pití smieru“ (uměřenost), aby „tlustosti zbyly, čerstvy a mídry byly“. Straight edge bojovnice pak hladce vítězí nad svými manžely, bratry a otci, kteří jim nejsou schopni bránit v odjezdu na Děvín. Nejprve se ozbrojeným ženám přihloupě směji a pak hynou v jejich rukou.

I u „Dalimila“ válka dopadá stejně jako u Kosmy, celé je to ale napínavější. Teprve když Vlasta ovládne zemi a vyhlásí mír; podaří se abstinujícímu knížeti Přemyslovi dívky pod záminkou jednání vlákat na Vyšehrad. Tam muži naloží se ženami nám známým způsobem. Když se Vlasta dozví o tom, co se stalo, rozzuří se, nepromyšleně vytáhne z Děvína do bitvy a je přemožena. Válka končí.

Ženy tu nejsou mužům nebezpečné svou iracionální tělesností, ale naopak schopností rozumně uvažovat, nepropadnout hračkám mužů. O tom, nakolik je taková představa ženy pro muže ohrožující, možná svědčí i to, že Přibík Pulkava z Radenína, dvorní kronikář Karla IV., situaci obrací, ač jinak od Dalimila opisuje kdeco. Nepředstavuje ženy strážlivé a svobodné, ale naopak opojené a spoutané mocí kouzelného nápoje, který jim Vlasta na počátku podává. Ze strážlivé ženy jde příliš velký strach.

A také: když žena jednou vyhlásí mír, těžko se bude vracet do pozice, v níž by mohla znovu vyhlásit válku. Jako by jí pak jako jediná možnost zůstal hněv. Kozlům s lahve, meči a klíči v rukou se to bude líbit.